MEKHÛL EŞ-ŞÂMÎ

Tabiînden ve meşhûr hadîs hafızlarından. İsminin Şehrâp, olduğu söylenir. Künyeleri değişik şekillerde, Ebû Abdullah, Ebû Eyyûb ve Ebû Müslim olarak bildirilmiştir. Aslen İran'lıdır. Kabil'de doğdu. Orada yaşı biraz ilerleyince, esîr edildi. Mısır'da, Hüzel kabilesinden bir kadının âzâdlısıdır. Onun için Hûzelî denmiştir.

Zamanında, Şam'ın en büyük Fakîhi (İslâm hukuku âlimi) idi. Resûlullahın (aleyhisselâm) hadîs-i şerîflerini öğrenmek için çok memleketleri dolaştı. Irak ve Medine'ye gitti. Enes bin Mâlik, Ebû Umâme, Mahmûd bin Rebî', Ubeydullah bin Muhayrız, Anbese bin Ebî Süfyân, Süleymân bin Yesâr, Tâvûs Irak bin Mâlik ve başkalarından (r.anhüm) hadîs-i şerîf rivâyet etti. Evzâî, Abdurrahmân bin Yezîd bin Câbir, Sevr bin Yezîd, Süleymân bin Musa'da (r.anhüm) ondan hadîs-i şerîf bildirmişlerdir. Hadîs ilminde sika (güvenilir) bir âlimdir. Mekhûl hazretleri kendisine sorulan suâllerin hepsine cevap vermezdi. Teymî bin Atıyye el-Ansî, "Mekhûl'dan (bilmiyorum) diye cevap verdiğini çok işitmişimdir" der. Zührî: "Şu dört yerde, dört büyük âlim yetişmiştir. Saîd bin Müseyyeb Medine'de, Şa'bî Kûfe'de, Hasan el-Basrî Basra'da, Mekhûl Şam'da. Şam'da, Mekhûl zamanında, fetvâ vermekte ondan daha yetkili kimse yoktu. Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billahi demeden fetvâ vermezdi. Ben bu kadar anlıyabildim. Bu fetvâm, hatalı da olabilir, doğruda, derdi" diye bildirdi.

Mekhûl eş-Şâmî hazretlerinin rivâyet ettiği hadîs-i şeriflerden ba'zıları:

Abdurrahmân Ganem'den rivâyet etti: Abdurrahmân (radıyallahü anh) bana "Sahâbe-i kiramdan, on kişi bana anlattı: Kubâ mescidinde idik. İlim müzâkeresi, yapıyorduk. Bu sırada Resûlullah (aleyhisselâm) çıkageldi. "İstediğiniz kadar, ilim öğrenin. Bildiğinizle amel etmediğiniz müddetçe, Allahü teâlâ size mükâfat vermez." buyurdu.

Ümmü Eymen'den rivâyet etmiştir. Peygamber efendimiz (aleyhisselâm) Eshâbına (r.anhüm) şöyle buyurdu: "Azap olunup, yakılsan bile, Allahü teâlâya, şirk koşma. Bütün servetini çıkarıp feda etmeni de söyleseler, anne ve babana itaat et. Onları kırma. Namazı bile bile terk etme. Kim namazı bilerek terk ederse, Allahü teâlânın emânı ondan uzak olur. İçki içmekten çok sakın.. Çünkü, içki, her çeşit kötülüğün anasıdır. Günâhtan da uzak dur. Ona yaklaşma. Günah, Allahü teâlânın gazâbını celbeder (çeker)."

"Ayıp araştırıcı olmayınız. Çok övücü de olmayınız. Onu bunu lekeleyip kusur bulmayınız. Bir şey yapmadan, olduğunuz yerde işsiz güçsüz kalmayınız."

"Ey Muaz! Emîre itaat et. Eshâbımdan hiç kimseye sövme."

Yine Enes bin Mâlik'den rivâyet etmiştir: "Kim sabah ve akşam olduğu zaman, "Allahümme innî eşhedüke ve eşhedü hamalete arşike ve melâiketike ve cemîi halkike. İnneke entellah, lâ ilahe illâ ente vahdeke. Lâ şerike leke. Ve enne Muhammeden, abdüke ve Resûlüke" diye okursa, Allahü teâlâ onun dörtte birini Cehennemden âzâd eder. İki kerre

derse, yarısını, üç kerre derse, dörtte üçünü, dört kerre derse, bütün vücûdunu Cehennemden âzâd eder.”

Vâsıle’den rivâyet etmiştir: “Din kardeşinize şemâtet (başına gelen belâya ve zarara sevinmeyiniz) etmeyiniz. Şemâtet ederseniz. Allahü teâlâ belâyı ondan alır size verir.”

Ebû Sa’lebe’den rivâyet etmiştir: “Sizden en çok sevdiğim ve bana en yakın olanınız, ahlâkı en güzel olanıdır. En uzak olanınız da ahlâken kötü, geveze, konuşurken lâfı çok uzatan ve cimrilerdir.”

Şeddad bin Evs’den rivâyet etmiştir: Birisi Peygamber efendimizin (aleyhisselâm) huzûrunda durdu: “Yâ Resûlallah! İlim ne ile artar bana bildirir misin? diye sordu. Peygamber efendimiz (aleyhisselâm) “Öğrenmek ile” buyurdular. Kötü bir iş yaptıktan sonra iyilik yapmak fâide verir mi? diye sorunca, “Evet, tövbe, günahı silip götürür. İyilikler, kötülükleri ve günahları giderir, kul Rabbini genişlik vaktinde anınca, Allahü teâlâ, başına belâ geldiği zaman kuluna icabet eder” buyurdular.

Ebû Eyyûb-il-Ensârî’den (radıyallahü anh) rivâyet etti: “Bir kimse ibâdetini kırk gün Allah için ihlâslı yaparsa, kalbinden diline hikmet çeşmeleri dikilir.”

“Allahü teâlâ, hakkı (doğruyu) Ömer’in dili üzerine koydu.”

Âişe vâlidemizden (radıyallahü anha) bildirmiştir: Resûlullah (aleyhisselâm) Âişe vâlidemize (radıyallahü anha) hitaben: “Ey Âişe! Bu gece, hangi gecedir?” buyurduğunda, Aişe-i Sıddîka der ki: “Allahü teâlâ ve Resûlü daha iyi bilir” dedim. Bunun üzerine Resûlullah (aleyhisselâm) “Bu gece Şa’bân-ı şerîfin onbeşinci gecesidir ki, bu gece dünyâda yapılan ameller ve kulların işleri çıkarılıp, Allahü teâlâya arz olunur. Bu gece, Allahü teâlânın Cehennemden âzâd ettiği insanların sayısı, Benî Kelb kabilesinin koyunları sayısıncadır, (ya’nî çok fazladır). Sen, şimdi, bu geceyi ibâdetle geçirmem için bana izin verir misin?” diye buyurduğunda “Elbette” dedim. Resûlullah (aleyhisselâm) hemen namaza kalktı. Kıyamda fazla durmayıp Fâtiha-ı şerîfe ve kısa bir zamm-ı sûreden sonra, gece yarısına kadar secdede kaldı. Sonra ikinci rek’at için kalktı. Bunda da birinci rek’attaki gibi okuyup, secdeye indi. Secdesi o kadar uzamış, kendinden o kadar geçmişti ki, rûhu kabz olunmuş sandım. Yanına yaklaştım. Mübârek ayaklarına dokundum. Hareket etti: Secdede “Eûzü biafvike min ikâbike ve eûzü birıdâke min sahatike ve eûzü bike minke celle senâük, lâ Uhsî senâen aleyke kemâ esneyte a’lâ nefsike” deyip, yalvardığını ve sena ettiğini duydum. “Yâ Resûlallah, secdede ba’zı şeyler söylüyordunuz. Halbuki başka zaman bunları söylememiştiniz. Bunları hiç duymamıştım, dediğimde: “Ey Âişe, söylediğim şeyleri öğrendin mi?” buyurdu. “Evet” dedim. “Siz onları öğretiniz. Çünkü Cebrâil (aleyhisselâm) onları secdede okumamı emretti” buyurdu.

“Can gargaraya gelmedik**ç**e Allah**ü** te**âlâ** kulun t**ö**vbesini kabûl eder.”

Eş-Şâmî’nin kıymetli sözlerinden ba’zıları: “Namaz kılan birini gördüm. Her rüku’ ve secdeye gittiği zaman ağlıyordu. Onu riya yapmakla suçlamıştım. Bu yüzden, bir sene ağlamaktan mahrûm bırakıldım.”

“Bir kimsenin yumuşak olup olmadığı, kötü kimselerin kendisine musallat olmasıyla anlaşılır.”

“Dinde âlim olduktan sonra, dünyalık bir menfaat alırım düşüncesiyle zarûret olmadan padişah ve sultanların yanına gidip, yaltaklık edenler, attıkları adımlar kadar, Cehennemin derinliklerine, dalmış olurlar.”

Mekhûl eş-Şâmî, bir cenâze görünce “Siz sabahleyin gidiyorsanız, biz de akşamleyin geleceğiz. Şu cenâze açık bir öğüt ve ibret alınacak bir şey. Fakat, gaflet çok. Öncekiler geçip, gidecekler, fakat arkadakiler hiç aldırış etmezler” buyurmuştu.

“Kim, bir gecesini Allahü teâlâyı zikir ile ihyâ eder geçirirse, anadan doğmuş gibi günahsız ve tertemiz olarak sabahlar.”

“Fazîlet cemâatte ise de, selâmet, kötülüklerden uzak kalabilmek için yalnızlıktadır.”

“Bir ümmet içerisinde, her gün, yirmibeş kişi Allahü teâlâya, yirmibeş defa istiğfar ederse, (bağışlanmalarını dilerse), umûma âit azâbla Allahü teâlâ ümmeti muaheze etmez (yakalamaz).”

“Kokusu güzel olanın, aklı fazla, elbisesi temiz olanın, kederi az olur.”

“Eğer sen Kur’ân-ı kerîm okuyup da, seni kötülüklerden uzaklaştırmıyorsa, senin gerçekten Kur’ân-ı kerîmi okumadığın anlaşılır.”

“İlmi kendisine fayda vermeyen kimseye, cehâleti de zarar verir.”

Ölüm hastalığında iken Mekhûl’un huzûruna birisi girdi. “Allahü teâlâ sana afiyet versin Yâ Ebâ Abdullah” dedi. Mekhûl hazretleri de “Affı umulan Allahü teâlâ ile olmak, kötülüğünden emîn olunmıyan kimse ile beraber olmaktan daha hayırlı ve iyidir.”

“İnsanların en yumuşak ve ince kalblisi, günâhı az olanlardır.”

“Sâlih bir zâtı seven, dolayısıyle, Allahü teâlâyı sevmiş olur. İlim öğrenmeye giden kimse, dönünceye kadar, Cennet yolunda sayılır.”

Mekhûl eş-Şâmî (radıyallahü anh) Pazartesi ve Perşembe günleri oruç tutardı ve “Pazartesi günü Resûlullah (aleyhisselâm) dünyâya teşrîf buyurdular. Yine bugün, Peygamber olarak gönderildiler. Pazartesi günü âhırete irtihâl (vefât) buyurdular. Pazartesi ve Perşembe günü ameller Allahü teâlâya arz olunur” dedi.

“Mü’minler yumuşak ve müsamahakârdırlar. Eğer, onu çekip götürürsen, karşı çıkmazlar, kabûl edip giderler.”

“Âlimler bozuluncaya kadar, insanlara Allahü teâlânın azâbı gelmez.”

“Ana-babaya itaat, büyük günâhlara keffârettir. Bir kimse ailesi içinde yaşlılar bulunduğu müddetçe, Allahü teâlânın rızâsını kazanma imkânına sahiptir.” “Boynumun vurulmasını, kadılık (hâkimlik) makamına gelmeye, hüküm verme mertebesinde olmayı da, Beyt-ül-Mal’ın başında olmaya tercih ederim.”

Mekhûl hazretlerine birisi geldi. “Yâ Ebâ Abdullah! (Size düşen kendinizi korumakdır. Siz hidâyette olunca, dalâlet üzere olanlar size zarar veremez) âyet-i kerîmesinin tefsîrini yapar mısınız? deyince “Nasîhat eden korktuğu, nasîhati dinliyen de kabûl etmediği zaman, senin vazîfen kendini muhafaza etmektir. O zaman, dalâlette olan kimse sana zarar veremez” dedi.

Mekhûl hazretleri: Tekâsür sûresi sekizinci âyetinin “Sonra andolsun siz, o gün elbette ni’metten yana sorguya çekileceksiniz” meâlindeki âyet-i kerîmeyi şöyle açıkladı: “Elbette içilen soğuk sudan, oturulan evin gölgesinden, karnın tokluğundan, yaratılışın mükemmellik ve tamlığından, uykunun lezzet ve tadından hesaba çekileceğiz” buyurdu.

Mekhûl hazretleri, kendi cemâati ile beraber oturuyordu. O sırada Mervan’ın torunu Yezîd bin Abdülmelik geldi. Orada bulunanlar, hemen ona yer ayırmak ve hazırlamak için kalktıklarında Mekhûl hazretleri: “Yerinizde oturunuz, bırakın, bulduğu bir yere otursun. Böylece tevâzuu öğrenmiş olur” buyurdu.

¾¾

1) Hilyet-ül-evliyâ cild-5, sh. 177

2) Tehzîb-üt-tehzîb cild-10, sh. 289

3) El-A’lâm cild-7, sh. 284

4) Vefeyât-ül-a’yân cild-5, sh. 280

5) Mîzân-ul-i’tidâl cild-4, sh. 177

6) Tezkiret-ul-huffâz cild-4, sh. 107

7) Tabakât-ı İbn-i Sa’d cild-7, sh. 453

8) Tabakât-ül-kübrâ cild-1, sh. 45

9) Şezerât-üz-zeheb cild-1, sh. 146

10) El-İkmâl cild-5, sh. 1